

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ-ІНТЕРНАТУ

Нікітченко С. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
feminium22@gmail.com*

Соціальна реабілітація дітей з відхиленнями у розвитку є одним з найбільш вагомих питань у системі соціального захисту населення. Нині, у добу воєнних подій, погіршення умов життя, вимушеної зміни місця проживання, психологічної нестабільності призводять до збільшення кількості дітей з порушеннями психічного розладу. Ця проблема є дуже актуальною. У сучасних умовах реформування системи соціального захисту України особливої уваги потребує удосконалення реабілітаційної роботи у дитячих будинках-інтернатах, адже, саме там діти з особливими потребами отримують комплексну допомогу – педагогічну, психологічну, медичну, соціальну [1]. Це складний і тривалий процес, який спрямований на відновлення, підтримку, розвиток порушених чи то втрачених соціальних функцій.

Дитячий будинок-інтернат є не лише місцем проживання підопічних, а насамперед – осередком соціального розвитку, де формується особистість дитини, її соціальна поведінка, моральні якості та життєві навички.

Мета – з'ясувати особливості здійснення соціальної реабілітації дітей з відхиленнями у розвитку в дитячому будинку-інтернаті; визначити ефективні соціально-педагогічні форми та методи сприяння адаптації та інтеграції дітей в суспільство, розвитку комунікативних умінь, формування соціально побутових навичок та підготовки до самостійного життя (на прикладі Зіньківського дитячого будинку-інтернату імені О. В. Синяговського).

Окреслимо теоретичні засади соціальної реабілітації. Поняття «соціальна реабілітація» визначається як система заходів, спрямованих на відновлення здатності особи до самостійного життя, трудової діяльності, соціальної активності та спілкування [2]. Для дітей з відхиленнями у розумовому та психічному розвитку вона має комплексний характер і охоплює психолого-педагогічну, соціально-побутову, трудову та культурну складові [3].

Реабілітаційне відділення Зіньківського дитячого будинку-інтернату імені О. В. Синяговського керується твердженням Л. С. Виготського (1924 р.) «Особлива дитина – перш за все дитина, а потім вже особлива» [4]. Основними принципами соціальної реабілітації діяльності цього закладу є:

- гуманізм і повага до особистості дитини;
- індивідуальний підхід з урахуванням можливостей та потреб;
- системність і послідовність реабілітаційних заходів;
- інтеграція вихованців у соціальне середовище;
- партнерство між усіма учасниками реабілітаційного процесу.

Форми та методи роботи.

Реабілітаційна діяльність у Зіньківському дитячому будинку-інтернаті імені О. В. Синяговського реалізується через різні форми роботи, такі як:

- індивідуальні та групові заняття з психологом, соціальним педагогом, логопедом.

- соціально-побутові заняття, тренінги проводить вчитель – реабілітолог, який працює за програмою М. Монтесорі (навчання навичкам самообслуговування, догляду за собою, орієнтації у просторі). У відділенні є квартира підтриманого проживання, на кухні якої часто проводяться кулінарні майстер класи [5];

- арт-терапевтичні технології (ізотерапія, музикотерапія, пісочна терапія, ліплення, казкотерапія, кольоротерапія, театралізовані ігри...), які сприяють емоційному розвантаженню, проводить арт-реабілітолог;

- працетерапія проходить під керівництвом інструкторів з праці. Працює чотири навчально-виробничих майстерні: «Помічник», «Чорнобривці», «Живий куточок», «Сам вдома». Під час занять діти виконують посильну роботу (за призначенням лікаря в ППР) на підсобному господарстві, в майстернях, доглядають за тваринами, територією, збирають насіння квітів, виготовляють різні вироби);

- інклюзивні заходи з участю здорових дітей, що сприяють розвитку комунікативних навичок і подоланню соціальної ізоляції.

Для урізноманітнення занять використовуються різні види унаочнення, телевізори, комп'ютери, інтерактивна дошка, інтерактивна підлога, є релаксаційна кімната та темна світлова кімната для розвантаження, сенсорна кімната, спортивний зал.

У реабілітаційному відділенні дитячого будинку-інтернату імені О. В. Синяговського працює культорганізатор, котрий має свій «музичний будиночок», в якому творить дива. Також у закладі є ансамбль ложкарів, є співаки й танцюристи. Вихованці закладу були неодноразовими переможцями у музичних фестивалях. Нажаль, війна внесла свої корективи, однією з найсумніших є заборона подорожувати. Утім, життя продовжується, і в закладі проводяться музичні конкурси, дискотеки, різні розваги.

Ключовою фігурою у процесі реабілітації освітнього персоналу є соціальний працівник є, адже він:

- проводить соціальну діагностику та визначає рівень адаптації дитини;

– складає індивідуальну програму реабілітації та контролює її виконання;

– координує роботу педагогів, медиків, психологів;

– підтримує контакт із родичами або опікунами дитини;

Досвід діяльності українських інтернатних закладів для дітей з розумовими та психічними розладами, зокрема реабілітаційна робота в дитячому будинку-інтернаті імені О. В. Синяговського свідчить про те, що найефективнішими в процесі соціальної реабілітації є комплексні програми реабілітації, у яких поєднуються навчання, праця, спілкування, дозвілля і виховання в атмосфері підтримки та взаємоповаги [6]. Важливо, щоб дитина відчувала власну значущість і мала змогу реалізувати свої здібності, навіть при наявності інтелектуальних або психічних порушень.

Застосування інноваційних технологій, до прикладу, методу кейсів, елементів тренінгових програм, інформаційно-комунікаційних засобів, дає можливість урізноманітнити процес соціалізації та підвищити його ефективність [7].

Аналізуючи результати емпіричного дослідження, проведеного в дитячому будинку-інтернаті імені О. В. Синяговського, можна сказати, що більшість підопічних показали середній рівень у розвитку соціальних навичок, емоційної стабільності та участі у творчих заходах, що свідчить про позитивний вплив реабілітаційних заходів. Високий рівень адаптації до побутових умов спостерігається у більшості вихованців, що пов'язано з постійною підтримкою всього обслуговуючого персоналу та проведенням тренінгів з навичок самообслуговування. На належному рівні відзначається і розвиток комунікативних навичок, але подекуди вони потребують додаткової уваги психологів і соціальних працівників [8].

Висновки емпіричного дослідження:

1. Соціально-реабілітаційні заходи в дитячому будинку сприяють формуванню побутових навичок та базової соціальної адаптації дітей.

2. Розвиток комунікативних навичок потребує індивідуального підходу та додаткових корекційних занять.

3. Планування творчих та дозвіллевих заходів на постійній основі сприяє покращенню емоційного стану та мотивації до занять.

4. Постійний моніторинг та корекція індивідуальних програм реабілітації дозволяє підвищити ефективність соціальної адаптації дітей.

Соціальна реабілітація дітей з відхиленнями у розвитку в умовах дитячого будинку-інтернату – це складна система дій, що спрямована на максимальне розкриття потенціалу кожної дитини, її підготовку до самостійного життя та інтеграцію у суспільство. Ефективність цього процесу залежить від професіоналізму персоналу, створення

підтримувального соціально-психологічного клімату та впровадження сучасних педагогічних і соціальних технологій [9].

Діти з інвалідністю є споживачами таких самих послуг, як і діти без інвалідності. Розуміння того, чого саме хоче споживач, вимагає зосередження уваги на дитині, а не на її інвалідності. Перше й найголовніше необхідно побачити дитину. Потреби дитини можуть бути різними, а підхід до задоволення потреб повинен залишатися однаковим для всіх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». URL: Про основи соціальної захищеності від 21.03.1991 № 875-ХІІ
2. Беленька Г. В. Соціальна реабілітація дітей з особливими потребами. Київ: Слово, 2020.
3. Синьов В. М. Психолого-педагогічні основи роботи з дітьми з особливими потребами. Київ, 2022.
4. Виготський Л. С. *Психологія розвитку дитини*. К.: Радянська школа, 1984.
5. Мартинюк В. Ю. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи. Київ: Інтермед, 2005.
6. Климчук В. О. Соціальна адаптація дітей з інтелектуальними порушеннями: методичні рекомендації. Львів, 2020.
7. Федоренко О. Інноваційні технології соціально-педагогічної підтримки дітей з інвалідністю. Харків, 2021.
8. Бурлака В. В. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності. К.; ГЕРБ, 2007.
9. Капська А. Й. Соціальна робота: теорія і практика. К.: Центр навчальної літератури, 2019.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО УМОВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАСОБАМИ СПОРТУ

Нікіфоров Б. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Соціальна адаптація осіб з інвалідністю – це процес пристосування людини до умов соціального середовища, засвоєння норм і правил взаємодії, формування активної позиції у суспільстві. Для студентів з інвалідністю адаптація до освітнього простору має особливе значення, адже навчальний заклад – це не лише місце здобуття знань, а й простір соціальних контактів, самовираження та розвитку.

Проте процес адаптації для таких студентів часто ускладнюється через наявність фізичних бар'єрів, психологічних труднощів або недостатню інклюзивність середовища. Тому одним із найефективніших засобів соціальної адаптації є спорт, який допомагає людині розвивати